הרב נפתלי בר־אילן

הכתובה בקיבוץ

שאלה: במסגרת תפקידי כמזכיר פנים אני נשאל, לעתים קרובות, בעת מלוי פרטי הכתובה לפני החופה, על ידי חתנים או בני משפחותיהם, בדבר קביעת סכום כספי בכתובה. השאלה היא בענין ההתחייבות הכספית של החתן בכתובה והאם יש משמעות מעשית לסכום הכספי הנכתב. אם יש משמעות משפטית להתחייבות זאת, הרי על פי תקנון הקבוצה יש לקבל את אישור מוסדות הקבוצה על פי סעיף 55 בתקנון הנ"ל: "חבר קבוצה לא יקבל על עצמו התחייבויות כספיות, קניניות או כל התחייבות אחרת העלולה להטיל, במישרין או בעקיפין, חובות מימון על הקבוצה..."?

תשובה: הכתובה היא התחייבות כספית של הבעל לאשה במקרה של גירושין או אלמנות[1]. ופסק הרמב"ם שאסור לבני זוג לחיות ביחד בלי כתובה: "אסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה"[2]. במקרה שהכתובה נאבדה יש לכתוב מיד כתובה חדשה.[3]

בכתובה חייבת להיות התחייבות לשלם לאשה לפחות את הערך הכספי של 960 גרם כסף טהור שהם ערכם של מאתיים זוז בזמן חז"ל (בתחילת שנת תשל"ז הערך הוא כ־1600 ל"י)[4]. סכום כסף זה, שאין לפחות ממנו בכתובה, מכונה בשם "עיקר כתובה", ויש אפשרות לכל אחד להוסיף על סכום זה כרצונו — "תוספת כתובה".[5]

1 על הלכות כתובה עי' ברמב"ם אישות י, ז ואילך וכן שו"ע אבהע"ז סו ועוד.

2 רמב"ם אישות י, י. והכתובה לדעת רוב הראשונים מדרבנן ותקנו זאת חכמים שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ע' רמב"ם שם.

3 עי' שו"ע אבה"עז סו, ג.

4 מאתיים זוז לבתולה. והחישוב לפי דינרים דאורייתא ואכמ"ל. והחישוב על הערך בימינו הוא: בזוז 192 פרוטות, בכל פרוטה חצי שעורה כסף צרוף, בגרם אחד יש עשרים שעורות או ארבעים פרוטות וכו'.

5 שו"ע אבהע"ז סו, ז.

בימינו מקובל שכל חתן מתחייב להת גם "תוספת כתובה"[6]. ובמקום שמקובל ש"תוספת הכתובה" אינה פחותה מסכום מסוים — על החתן להתחייב כפי מנהג מקומו.

מובן מאליו שהקבוצה מאפשרת לחבר לקיים מצוות וממילא אין החתן זקוק לאישור הקבוצה בשעה שהוא מתחייב על "עיקר הכתובה" ועל "תוספת הכתובה" כפי המקובל. במקרה של גירושין או אלמנות תצטרך הקבוצה לכבד את ההתחייבות שהחתן נטל על עצמו.[7]

אם החתן רוצה להתחייב בכתובה יותר מהמקובל — עליו לבקש את אישור מוסדות הקבוצה.[8]

6 שו"ע שם סו, י ושם סו, יא בהגה. יש להעיר כי רגילים בימינו לנקוב בסוף סכום כולל המסכם את העיקר, התוספת ונכסי צאן ברזל. ופעמים רבות הסכום הכולל קטן מסך כל הסכומים שלמעלה (ובפרט בכתובות שרגילים לכתוב בהן מאתיים זקוקים ובענין ערך הזקוק ע' ביאורי הגר"א שו"ע יו"ד שה ס"ק ד ואבהע"ז סו ס"ק כב. ועי' בחזו"א אבהע"ז סו, כא) ובמקרה שיש סחירה בין הסכומים העיקר כפי הסכום התחתון כמבואר בשו"ע חו"מ מב, ה. והמנהג המקובל צ"ע. ויש להעיר כי בשנת תשי"ג תקנה הרבנות הראשית שאין לפחות בכתובה מ־200 ל"י אך מאז לא הותאמה התקנה לשנוי ערך הכסף. ויש הנוהגים לכתוב בסיכום ההתחיבות: מאתיים זוז כסף צרוף ועוד כך וכך לירות.

7 והרי זה כעין האמור שם בסעיף 68. ויש להעיר כאן כי בשעה שמקבלים זוג נשוי לקבוצה כחברים הרי הקבוצה מקבלת על עצמה לשלם את התחייבות הבעל לכתובה (אלא אם כן סוכם בפירוש אחרת). והקבוצה לא תוכל לטעון אחר כך כי ההתחייבות היתה שלא בידיעתה כי ידוע לכל שלכל אשה נשואה יש כתובה.

8 רצוי מאד לקבל אישור בכתב כדי למנוע התדיינויות ושכחות אחר כך. ואם החתן יחתום על סכום כסף גדול בלא הסכמת הקבוצה הרי ההתחיבות של הבעל כלפי האשה במקומה עומדת והקבוץ מצדו רשאי לנהוג כפי ראות עיניו בפרשה אם על ידי הסכם מיוחד עם הבעל ואם בצורה אחרת.